एकाइ ९ · अन्तर्राष्ट्रिय सम्बन्ध र सहयोग: परराष्ट्र नीति, संयुक्त राष्ट्रसङ्घ र विशिष्टीकृत संस्था

उत्तरकुञ्जिका · शिक्षकका लागि

पूर्णाङ्क ४०

अङ्क विभाजनमा दिइएका बुँदाका आधारमा अङ्क दिनुहोस्। फरक शब्दमा लेखिएको भए पनि उही कुरा भनेको उत्तर सही मानिन्छ।

१ मुख्य शब्द

ज्ञान · ४

१. परराष्ट्र नीति
२. असंलग्नता
३. पञ्चशील
४. महासभा
५. निषेधाधिकार
६. दोहोरो भिटो
७. सचिवालय
८. विशिष्टीकृत संस्था

प्रत्येकको ०.५ अङ्क।

२ जोडा मिलाउनुहोस्

ज्ञान · ३

१. विश्व हुलाक सङ्घ → **घ.** बर्न, स्विट्जरल्यान्ड
२. अन्तर्राष्ट्रिय नागरिक उड्डयन सङ्गठन → **क.** मन्ट्रियल, क्यानडा
३. युनेस्को → **च.** पेरिस, फ्रान्स
४. अन्तर्राष्ट्रिय सामुद्रिक सङ्गठन → **छ.** लन्डन, बेलायत
५. संयुक्त राष्ट्रसङ्घीय औद्योगिक विकास सङ्गठन → **ख.** भियना, अस्ट्रिया
६. संयुक्त राष्ट्रसङ्घीय पर्यटन → **ङ.** म्याड्रिड, स्पेन

प्रत्येकको ०.५ अङ्क।

३ ठिक कि बेठिक?

बोध · २

i. ✓ **ठिक**
ii. ✗ **बेठिक:** पहिलो भिटो सन् १९४६ फेब्रुअरी १६ मा सोभियत सङ्घले प्रयोग गरेको थियो; बेलायतले पहिलो भिटो सन् १९५६ मा मात्र प्रयोग गऱ्यो।
iii. ✗ **बेठिक:** दुई तिहाइ बहुमत महत्त्वपूर्ण प्रश्नमा मात्र चाहिन्छ, अरू प्रश्नमा साधारण बहुमत पुग्छ।
iv. ✓ **ठिक**

प्रत्येकको ०.५ अङ्क।

४ अति छोटो उत्तर

क. **अङ्क विभाजन** — **ज्ञान · १**

✓ भारत र चीनबिचको सम्झौतामा (सन् १९५४) भनी लेखेमा।

ख. **अङ्क विभाजन** — **ज्ञान · १**

✓ ५१ लेखेमा।

ग. **अङ्क विभाजन** — **ज्ञान · १**

✓ धारा ५१ लेखेमा।

घ. **अङ्क विभाजन** — **ज्ञान · १**

✓ नौ वर्ष लेखेमा।

Science Playground, कादुन्जे, भक्तपुर
विद्यार्थीसहित भ्रमणको समय लिन: https://science-playground.com/booking

ङ. **अङ्क विभाजन** **बोध · १**

✓ यसको रेखदेखमा रहेका सबै भूभाग स्वतन्त्र भई निरीक्षण गर्नुपर्ने भूभाग बाँकी नरहेकाले (अन्तिम भूभाग पलाउ) भनी लेखेमा।

च. **अङ्क विभाजन** **बोध · १**

✓ महासभामा, किनकि त्यहाँ हरेक सदस्य राष्ट्रको एउटा मत हुन्छ भनी लेखेमा।

छ. **अङ्क विभाजन** **प्रयोग · १**

✓ विश्व मौसम विज्ञान सङ्गठन लेखेमा।

ज. **अङ्क विभाजन** **प्रयोग · १**

✓ विश्व बौद्धिक सम्पत्ति सङ्गठन लेखेमा।

५ छोटो उत्तर

क. **अङ्क विभाजन** **बोध · ४**

✓ अनाक्रमण: एकअर्कामाथि आक्रमण नगर्ने वचनले युद्धको सम्भावना घटाउँछ भनी लेखेमा।

✓ अहस्तक्षेप: अर्को देशको आन्तरिक मामिलामा हात नहाल्दा अविश्वास र तनाव बढ्दैन भनी लेखेमा।

✓ अखण्डता र सार्वभौमसत्ताको सम्मान वा समानता र पारस्परिक लाभले सीमा विवाद वार्ताबाट मिलाउन र मित्रता बलियो बनाउन सघाउँछ भनी उदाहरणसहित लेखेमा।

✓ शान्तिपूर्ण सहअस्तित्वले फरक शासन व्यवस्थाका देशलाई सँगै बस्न सिकाउँछ (जस्तै सन् १९५५ को बान्डुङ सम्मेलनका दश सिद्धान्त) भनी लेखेमा।

ख. **अङ्क विभाजन** **ज्ञान · ४**

✓ खाद्य तथा कृषि सङ्गठन: उन्नत बिउ, बालीको रोग नियन्त्रण, पशुपालन, माछापालन र वन व्यवस्थापनमा प्राविधिक सहयोग र तालिम भनी लेखेमा।

✓ अन्तर्राष्ट्रिय कृषि विकास कोष: साना र गरिब किसानको उत्पादन र आम्दानी बढाउने आयोजनामा ऋण र अनुदान भनी लेखेमा।

✓ विश्व बैङ्क: सिँचाइ, ग्रामीण सडक र कृषि बजारका आयोजनामा लगानी भनी लेखेमा।

✓ विश्व मौसम विज्ञान सङ्गठन (मौसमको पूर्वानुमान) वा विश्व बौद्धिक सम्पत्ति सङ्गठन (स्थानीय उत्पादनको पहिचान र ब्रान्डको सुरक्षा) मध्ये कुनै एकको काम लेखेमा।

ग. **उत्तर** **प्रयोग · ४**

क. पारित हुन्छ: ९ भन्दा बढी (१०) मत पक्षमा छन् र कुनै स्थायी सदस्यले विरोध गरेको छैन।

ख. पारित हुँदैन: पक्षमा १३ मत भए पनि स्थायी सदस्य फ्रान्सको विरोध भिटो हो।

ग. पारित हुन्छ: पक्षमा ११ मत छन्; स्थायी सदस्य तटस्थ बस्दा भिटो लाग्दैन।

घ. पारित हुँदैन: कार्यविधिसम्बन्धी विषयमा भिटो लाग्दैन, तर कुनै पनि ९ सदस्यको मत चाहिन्छ; ८ मत मात्र आएको छ।

अङ्क विभाजन

✓ क. पारित हुन्छ, ९ मत पुगेको र कुनै स्थायी सदस्यको विरोध नभएकाले भनी लेखेमा।

✓ ख. पारित हुँदैन, एउटा स्थायी सदस्यको विरोध भिटो भएकाले भनी लेखेमा।

✓ ग. पारित हुन्छ, स्थायी सदस्य तटस्थ बस्दा भिटो नलाग्ने भएकाले भनी लेखेमा।

✓ घ. पारित हुँदैन, कार्यविधिसम्बन्धी विषयमा पनि कम्तीमा ९ मत चाहिने र ८ मात्र आएकाले भनी लेखेमा।

Science Playground, कादुन्जे, भक्तपुर
विद्यार्थीसहित भ्रमणको समय लिन: https://science-playground.com/booking

६ लामो उत्तर

अङ्क विभाजन **प्रयोग · ७**

- ✓ संसद्मा सबै क्षेत्रका प्रतिनिधि भएझैँ महासभामा सबै १९३ सदस्य राष्ट्रका प्रतिनिधि हुन्छन् भनी लेखेमा।
- ✓ ठुलो वा सानो, हरेक देशको एउटै मत हुन्छ भनी लेखेमा।
- ✓ महत्त्वपूर्ण प्रश्नमा उपस्थित भई मत दिनेको दुई तिहाइ र अरू प्रश्नमा साधारण बहुमतले निर्णय हुन्छ भनी लेखेमा।
- ✓ संसद्ले जस्तै संयुक्त राष्ट्रसङ्घको बजेट स्वीकृत गर्छ भनी लेखेमा।
- ✓ सुरक्षा परिषद्का अस्थायी सदस्य र आर्थिक तथा सामाजिक परिषद्का सदस्य चुन्छ र सुरक्षा परिषद्सँग मिलेर अन्तर्राष्ट्रिय न्यायालयका न्यायाधीश चुन्छ भनी लेखेमा।
- ✓ सुरक्षा परिषद्को सिफारिसमा महासचिव नियुक्त गर्छ र नयाँ सदस्य लिन्छ, वा हरेक वर्ष सेप्टेम्बरमा नियमित अधिवेशन बस्छ भनी लेखेमा।
- ✓ विश्वका सबै विषयमा छलफल गरी सिफारिस गर्छ, तर यसका प्रस्ताव प्रायः सिफारिस मात्र हुन् भन्ने निष्कर्षसहित भनाइ पुष्टि गरेमा।

७ सोच्नुहोस्

उत्तर **उच्च दक्षता · ४**

पक्षमा: शान्ति कायम गर्न शक्तिशाली देशको सहमति चाहिन्छ। उनीहरूको सहमतिबिना गरिएको निर्णय लागु गर्न गाह्रो हुन्छ, त्यसैले भिटोले ठुला शक्तिलाई संयुक्त राष्ट्रसङ्घभित्रै बाँधेर राख्छ। विपक्षमा: एउटै स्थायी सदस्यले १४ सदस्यको इच्छा रोक्न सक्छ, त्यसैले कहिलेकाहीँ ठुला द्वन्द्वमा पनि परिषद्ले निर्णय गर्न सक्दैन। अर्को, सबै देश बराबर हुन् भन्ने सार्वभौमिक समानताको सिद्धान्त, जुन नेपालको परराष्ट्र नीतिको पनि आधार हो, भिटोसँग मेल खाँदैन: महासभामा सबैको एक मत हुन्छ, तर परिषद्मा पाँच देशको विशेषाधिकार हुन्छ। निष्कर्ष: नेपाल जस्ता साना देशको आवाज बराबर सुनिनुपर्छ, त्यसैले भिटोको प्रयोग सीमित गर्नुपर्छ वा महासभाको भूमिका बढाउनुपर्छ।

अङ्क विभाजन

- ✓ शक्तिशाली देशको सहमतिबिना निर्णय लागु गर्न गाह्रो हुने भएकाले भिटोले उनीहरूलाई संस्थाभित्र राख्छ भन्ने जस्तो पक्षको तर्क लेखेमा।
- ✓ एउटा स्थायी सदस्यले बहुमतको इच्छा रोक्न सक्ने र ठुला द्वन्द्वमा परिषद्ले निर्णय गर्न नसक्ने भन्ने विपक्षको तर्क लेखेमा।
- ✓ सबै देश बराबर हुन् भन्ने सार्वभौमिक समानताको सिद्धान्तसँग मेल नखाने भन्ने जस्तो दोस्रो विपक्षको तर्क लेखेमा।
- ✓ साना देशको दृष्टिले भिटोको प्रयोग सीमित गर्ने वा महासभाको भूमिका बढाउने जस्तो तर्कसङ्गत निष्कर्ष लेखेमा।

८ क्रियाकलाप: संयुक्त राष्ट्रसङ्घका अङ्ग

(अङ्क नदिइने)

विद्यार्थीले पाउनुपर्ने नतिजा

महासभा: सबै १९३ सदस्य; छलफल र सिफारिस, बजेट स्वीकृति, परिषद्का सदस्यको निर्वाचन, महासचिवको नियुक्ति। सुरक्षा परिषद्: १५ (५ स्थायी, १० अस्थायी); शान्ति र सुरक्षा, विवाद समाधान, शान्ति सेना, नयाँ सदस्य र महासचिवको सिफारिस। अन्तर्राष्ट्रिय न्यायालय: १५ न्यायाधीश, नौ वर्षका लागि, हेगमा; देशहरूबिचका विवादमा निर्णय र कानुनी सल्लाह। सचिवालय: महासचिव र कर्मचारी, न्युयोर्कमा; प्रशासन, अध्ययन र प्रतिवेदन, सम्मेलन र अधिवेशनको तयारी।

तहअनुसार अङ्क	ज्ञान	बोध	प्रयोग	उच्च दक्षता	जम्मा
अङ्क	१५	८	१३	४	४०

Science Playground, कादुन्जे, भक्तपुर
विद्यार्थीसहित भ्रमणको समय लिन: https://science-playground.com/booking

एकाइ ९ · अन्तर्राष्ट्रिय सम्बन्ध र सहयोग: विश्वव्यापीकरण, सूचना प्रविधि र समसामयिक घटना

उत्तरकुञ्जिका · शिक्षकका लागि

पूर्णाङ्क ४०

अङ्क विभाजनमा दिइएका बुँदाका आधारमा अङ्क दिनुहोस्। फरक शब्दमा लेखिएको भए पनि उही कुरा भनेको उत्तर सही मानिन्छ।

१ मुख्य शब्द

ज्ञान · ४

१. विश्वव्यापीकरण
२. भूमण्डलीकरण
३. स्थानीयकरण
४. हार्डवेयर
५. सफ्टवेयर
६. डिजिटल साक्षरता
७. क्लाउड
८. समसामयिक घटना

प्रत्येकको ०.५ अङ्क।

२ जोडा मिलाउनुहोस्

बोध · ३

१. विदेशी कम्पनीले नेपालमा लगानी गरी कारखाना खोल्नु → **छ.** आर्थिक पक्ष
२. मानव अधिकारसम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय सन्धिअनुसार देशले आफ्नो कानुन बनाउनु → **च.** राजनीतिक पक्ष
३. काठमाडौँमा कोरियाली खाना र पहिरन लोकप्रिय हुनु → **ख.** सामाजिक–सांस्कृतिक पक्ष
४. अरू देशका सुशासनका अभ्यास सिकेर सरकारी कार्यालयमा लागु गर्नु → **ग.** प्रशासनिक पक्ष
५. विदेशमा विकसित थोपा सिँचाइ विधि नेपाली किसानले अपनाउनु → **क.** प्राविधिक पक्ष
६. संसारको कुनै कुनामा भएको खेलको नतिजा तुरुन्तै मोबाइलमा थाहा पाउनु → **घ.** सूचना तथा सञ्चार पक्ष

प्रत्येकको ०.५ अङ्क।

३ ठिक कि बेठिक?

बोध · २

i. ✗ **बेठिक:** फ्लिप्ड कक्षामा सामान्य कक्षाको क्रम उल्टिन्छ: पाठ घरमा पढिन्छ र अभ्यास तथा छलफल कक्षामा शिक्षकसँगै गरिन्छ।

ii. ✓ **ठिक**

iii. ✗ **बेठिक:** यसले लगानी, रोजगारी र सचेतना बढाउँछ, तर धनी र गरिबबिचको खाडल, पलायन र साइबर अपराध जस्ता नकारात्मक प्रभाव पनि पार्छ।

iv. ✓ **ठिक**

प्रत्येकको ०.५ अङ्क।

४ अति छोटो उत्तर

क. **अङ्क विभाजन** — ज्ञान · १

✓ ७५३ लेखेमा।

ख. **अङ्क विभाजन** — ज्ञान · १

✓ सन् २०१५ लेखेमा।

ग. **अङ्क विभाजन** — ज्ञान · १

✓ ट्याब्लेट लेखेमा।

Science Playground, काठुन्जे, भक्तपुर
विद्यार्थीसहित भ्रमणको समय लिन: https://science-playground.com/booking

घ. **अङ्क विभाजन** **ज्ञान · १**

✓ छओटा (आर्थिक, राजनीतिक, सामाजिक–सांस्कृतिक, प्रशासनिक, प्राविधिक र सूचना तथा सञ्चार) लेखेमा।

ङ. **अङ्क विभाजन** **बोध · १**

✓ खाताको पासवर्ड बलियो राख्ने वा दुई चरणको प्रमाणीकरण खोल्ने भनी लेखेमा।

च. **अङ्क विभाजन** **बोध · १**

✓ स्थानीय सिप र पहिचानले बनेको उत्पादन (स्थानीयकरण) विश्व बजारमा पुगेर संसारभर ग्राहक पाएको (विश्वव्यापीकरण) भनी लेखेमा।

छ. **अङ्क विभाजन** **प्रयोग · १**

✓ स्थानीयकरण, किनकि उत्पादनलाई नेपालका मानिसको भाषा र आवश्यकताअनुसार ढालिएको छ भनी लेखेमा।

ज. **अङ्क विभाजन** **प्रयोग · १**

✓ नेपाल प्रहरीको साइबर ब्युरोमा लेखेमा।

५ छोटो उत्तर

क. **अङ्क विभाजन** **बोध · ४**

✓ वैदेशिक लगानी, रोजगारी र विप्रेषण बढ्ने, वा बजार विस्तार भई गरिबी घट्ने जस्तो एउटा सकारात्मक प्रभाव लेखेमा।

✓ ई–गभर्नेन्स, ई–कमर्स र अनलाइन सेवा बढ्ने, वा लोकतान्त्रिक मूल्य, मानव अधिकार र सामाजिक चेतना बढ्ने जस्तो अर्को सकारात्मक प्रभाव लेखेमा।

✓ धनी र गरिबबिचको खाडल बढ्ने, अरूमा परनिर्भर हुने, वा बौद्धिक र श्रमशक्तिको पलायन हुने जस्तो एउटा नकारात्मक प्रभाव लेखेमा।

✓ मौलिक संस्कृति र मातृभाषा ओझेलमा पर्ने, वा तथ्याङ्क चोरी र साइबर अपराध बढ्ने जस्तो अर्को नकारात्मक प्रभाव लेखेमा।

ख. **अङ्क विभाजन** **ज्ञान · ४**

✓ प्रोजेक्टर वा इन्टरएक्टिभ बोर्डमा स्लाइड, नक्सा र भिडियो देखाएर पाठ रोचक बनाउने भनी लेखेमा।

✓ इन्टरनेटमा भरपर्दा स्रोतबाट सामग्री खोजी गृहकार्य र परियोजना गर्ने भनी लेखेमा।

✓ अनलाइन कक्षाकोठामा गृहकार्य दिने, बुझाउने र पृष्ठपोषण दिने, वा भिडियो बैठकबाट उपचारात्मक कक्षा चलाउने भनी लेखेमा।

✓ फ्लिप्ड कक्षा, अनलाइन फाराम र स्प्रेडसिटबाट सर्वेक्षण, ई–रिडर वा सामाजिक सञ्जाल समूहमा सहकार्यमध्ये कुनै एक प्रयोग लेखेमा।

ग. **अङ्क विभाजन** **प्रयोग · ४**

✓ फ्लिप्ड कक्षामा पाठ घरमा पढ्ने र कक्षामा अभ्यास तथा छलफल गर्ने भन्ने बुझाइसहित सम्भावना छ वा छैन भनी लेखेमा।

✓ शिक्षकले छोटा भिडियो वा पढ्ने सामग्री अनलाइन कक्षाकोठामा राख्न सक्ने भनी लेखेमा।

✓ इन्टरनेट नभएका विद्यार्थीका लागि छापेको सामग्री वा विद्यालयको कम्प्युटर कक्षको व्यवस्था गर्नुपर्ने भनी लेखेमा।

✓ शिक्षकलाई तालिम दिने, अभिभावकलाई बुझाउने वा सुरुमा एउटा विषयमा परीक्षण गर्ने जस्तो अर्को उपाय लेखेमा।

Science Playground, काठ्मान्डे, भक्तपुर
विद्यार्थीसहित भ्रमणको समय लिन: https://science-playground.com/booking

६ लामो उत्तर

अङ्क विभाजन **प्रयोग · ७**

- ✓ विश्वव्यापीकरणको अर्थ (वस्तु, सेवा, पुँजी, प्रविधि, सूचना र मानिसको सीमाविहीन आवतजावत) लेखेमा।
- ✓ स्थानीयकरणको अर्थ (स्थानीय आवश्यकता र संस्कृतिअनुसार ढाल्नु र स्थानीय तहलाई अधिकार दिनु) लेखेमा।
- ✓ विश्वव्यापीकरणले बजार, लगानी, प्रविधि र सूचना ल्याउँछ भनी उदाहरणसहित लेखेमा।
- ✓ स्थानीयकरणले स्थानीय सिप, संस्कृति, उत्पादन र रोजगारी जोगाउँछ भनी लेखेमा।
- ✓ इलामको चिया, ढाका वा याक चिज जस्ता स्थानीय उत्पादन विश्व बजारमा पुगेर संसारभर ग्राहक पाएको उदाहरण दिएमा।
- ✓ संयुक्त राष्ट्रसङ्घका दिगो विकासका लक्ष्यलाई प्रदेश र स्थानीय तहका योजनामा समावेश गर्नु (दिगो विकास लक्ष्यको स्थानीयकरण), वा ७५३ स्थानीय तहले विश्वका प्रविधि र सेवा स्थानीय भाषामा पुऱ्याउनु भन्ने उदाहरण दिएमा।
- ✓ "विश्वव्यापी रूपमा सोच, स्थानीय रूपमा काम गर" भन्ने आशयको निष्कर्ष लेखेमा।

७ सोच्नुहोस्

उत्तर **उच्च दक्षता · ४**

दुवै। विप्रेषणले परिवारको गरिबी घटाएको छ र छोराछोरी पढाउन र घर बनाउन सघाएको छ। तर काम गर्ने उमेरका युवा बाहिर जाँदा खेत बाँझो रहन्छ, उद्योगलाई कामदार पाउन गाह्रो हुन्छ र परिवार छुट्टिन्छ। यो श्रमशक्तिको पलायन पनि हो। त्यसैले विश्वव्यापीकरणका धेरै प्रभाव जस्तै यो पनि दुईतर्फी छ। सिपमूलक तालिम र देशभित्रै रोजगारी बढाउने नीति बनाएर फाइदा बढाउन र बेफाइदा घटाउन सकिन्छ।

अङ्क विभाजन

- ✓ विप्रेषणले गरिबी घटाउने, पढाइ र घरमा सघाउने जस्तो सकारात्मक पक्ष लेखेमा।
- ✓ खेत बाँझो रहने, उद्योगमा कामदार नपाइने वा श्रमशक्तिको पलायन हुने जस्तो नकारात्मक पक्ष लेखेमा।
- ✓ परिवार छुट्टिने वा देश विप्रेषणमा परनिर्भर हुने जस्तो अर्को नकारात्मक पक्ष लेखेमा।
- ✓ दुवैतर्फी प्रभाव भएको र सिप तथा देशभित्रै रोजगारी बढाउने नीति चाहिने जस्तो तर्कसङ्गत निष्कर्ष लेखेमा।

८ क्रियाकलाप: घरमा विश्वव्यापीकरण

(अङ्क नदिइने)

विद्यार्थीले पाउनुपर्ने नतिजा

उत्तर घरअनुसार फरक हुन्छ। मोबाइल, टिभी र धेरै विद्युतीय सामान विदेशमा बनेका भेटिन्छन् भने चिया, ढाका, धेरै खाद्यवस्तु र फर्निचर नेपालमै बनेका पाइन्छन्। तालिकाले देखाउँछ कि हाम्रो दैनिक जीवन विश्वसँग जोडिएको छ (विश्वव्यापीकरण), र नेपालमै बनेका विकल्प रोज्दा स्थानीय उत्पादन र रोजगारी बढ्छ (स्थानीयकरण)।

तहअनुसार अङ्क	ज्ञान	बोध	प्रयोग	उच्च दक्षता	**जम्मा**
अङ्क	१२	११	१३	४	**४०**

Science Playground, काठुन्जे, भक्तपुर
विद्यार्थीसहित भ्रमणको समय लिन: https://science-playground.com/booking